

Practici actuale:

Servicii suport pentru copii cu părinți plecați în străinătate

I. Copii cu părinți plecați în străinătate – analiză preliminară

Definire fenomen "Copii cu părinți plecați în străinătate"

Fenomenul "copiilor rămași singuri acasă" este creat prin plecarea parintilor la munca in strainatate, lasandu-i pe copiii in grija diverselor persoane, altele decat parintii naturali și acest fenomen ia amploare pe an ce trece. In aceste conditii este nevoie de multa rabdare si tact din partea cadrelor didactice, dar si a celor din jur pentru a fi depasite momentele grele ale singuratatii.

În categoria copiilor "cu părinți plecați în străinătate" se află acei copii care au ambii sau unul dintre părinți plecați la muncă în străinătate, pe o anumită perioadă de timp. Astfel, în funcție de vârstă și de resursele disponibile (umane, materiale și financiare), acești copii sunt lăsați în grija bunicilor sau a altor persoane (rude, prieteni ai părinților).

În ceea ce privește magnitudinea acestui fenomen, la sfârșitul lunii iunie 2007, cifrele oficiale furnizate de Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului indicau un număr total de 82.464 copii ai căror părinți sunt plecați în străinătate. Această cifră este mult subdimensionată¹. Estimările făcute de Fundația Soros în anul 2007 în cadrul studiului „Efectele migrației: copiii ramași acasă” arată că în anul școlar 2006-2007, 16-18% dintre elevii de gimnaziu aveau cel puțin un părinte plecat la munca în străinătate, ceea ce în cifre absolute reprezintă circa 170.000 de elevi din cei aproape un milion înscriși în clasele V-VIII. Dintre aceștia aproximativ 35.000 au ambii părinți plecați, 55.000 au doar mama plecata, iar 80000 au doar tatăl plecat în străinătate.

Mai mult, aproximativ trei sferturi dintre elevii de gimnaziu au cel puțin un frate sau o sora (media este de 1,2 la nivelul întregului eșantion), ceea ce face ca cifra copiilor ramași acasă sa se dubleze. Acest lucru a fost confirmat mai târziu de către cercetarea realizată de The Gallup Organization Romania la inițiativa UNICEF România și Alternative Sociale Iași „ Analiza la nivel național asupra fenomenului copiilor ramași acasă prin plecarea părinților la munca în străinătate”, la scara națională fenomenul este estimat a fi caracteristic pentru aproximativ 350.000 de copii, respectiv afectați la momentul derulării cercetării. Mai mult de o treime dintre aceștia, adică aproximativ 126.000 de copii sunt afectați de migrația ambilor părinți.

O mare parte dintre copiii și tinerii care locuiesc separat de părinți, din cauză că aceștia au plecat la muncă peste hotare, trăiesc emoții neplăcute de dor, tristețe, nesiguranță. Copiii simt lipsa sprijinului emoțional pe care îl ofereau părinții și au un sentiment de singurătate. Dorul de părinți îi face pe unii copii și tineri să-și revizuiască atât relațiile cu părinții, cât și comportamentul pe care îl aveau până la plecarea lor. Deseori, ei ajung să aprecieze mai mult tot ce le oferea viața în familia unită. Totodată, mulți dintre acești adolescenți au sentimente de regrete și vină legate de diferite situații din trecut, în care ei cred că ar fi trebuit să procedeze altfel. Aceste trăiri îi frământă și le fac viața și mai dificilă.

Copiii se simt cel mai mult afectați în prima perioadă după plecarea părinților sau atunci când părinții pleacă pentru prima dată. Depășirea acestor trăiri emoționale negative se datorează pregătirii copiilor de a trăi și a se descurca independent și susținerii pe care o primesc din partea altor persoane.

Cauze care au dus la situația de risc a copiilor cu părinți plecați în străinătate

Fenomenul globalizării a atras după sine fenomene sociale care au putut fi prevăzute, într-o oarecare măsură, dar nu au putut fi evitate. Sărăcia extremă, imposibilitatea satisfacerii nevoilor elementare au adus numeroase familii în situații lipsite de alternative. Conform studiului "Analiză la nivel național asupra fenomenului copiilor rămași acasă prin plecarea părinților la muncă în străinătate", realizat de UNICEF & AAS, există mai multe cauze care operează la originea fenomenului și pe mai multe niveluri. Aceste niveluri de cauzalitate sunt intercondiționate și uneori se amplifică reciproc. Astfel, au fost identificați principalii factori de la baza fenomenului prin perspectiva următoarelor niveluri:

a) Nivelul cauzelor imediate – care se referă la dorința/decizia părinților de a obține venituri mai bune și astfel să îmbunătățească statusul material și economic al familiilor lor.

b) Nivelul cauzelor subiacente – care se referă pe de o parte la serviciile sociale de bază iar pe de cealaltă parte la cunoștințele, atitudinile și practicile atât ale familiilor cât și ale comunităților cu privire la fenomen și la drepturile copiilor.

c) În fine, **nivelul cauzelor profunde** care se referă la valori și opinii ale românilor cu privire la chestiunea migrației dar și a rolurilor și comportamentelor familiale.

Dacă migrația este direct afectată de cauzele imediate, mai ales migrația pentru muncă, fenomenul „copiilor singuri acasă” este mai degrabă influențat de cauzele subiacente. În plus, cauzele profunde determină o matrice a valorilor culturale și a cutumelor românilor față de migrație.²

Cât privește cauzele profunde ale fenomenului, societatea românească este în continuare influențată de „modelele tradiționale” cu privire la funcționarea familiei și a

rolurilor membrilor săi, și anume „clasica” poziție a femeii care lucrează în gospodărie și are grijă de copii iar barbatul aduce bani acasă. Datele din anchetă arată însă și o schimbare a acestui model (aproximativ o treime din cei intervievați), mai ales în rândul tinerilor - grup care ne interesează cel mai tare. În plus, doar 14% consideră că este rolul mamei să aibă grija de copii, iar restul de 86% cred că amândoi trebuie să se implice în aceeași măsură. Diferențele apar însă în ceea ce privește abilitățile de a îngriji copiii. În acest sens se constată că cei mai mulți dintre migranți sunt bărbați. În plus, opinia publică din România este în general de acord cu faptul că societatea contemporană și nevoile ei specifice determină părinții să migreze în căutarea de locuri de muncă mai bine plătite în ciuda separării de copii care de obicei sunt lăsați în îngrijirea familiei extinse.

În procesul de identificare a „copiilor singuri acasă” atât părinții cât și autoritățile au anumite responsabilități. Însă de obicei, părinților le lipsesc cunoștințele necesare, iar în cazul autorităților, mecanismele necesare pentru asigurarea informării și furnizării de date.

Foarte rar (7%) părinții informează autoritățile despre intenția lor de a pleca în străinătate, iar de obicei părinții nu își pregătesc în nici un fel copiii înainte de a pleca. De asemenea copiii implicați în procesul de luare a deciziei de a migra sunt în număr foarte mic: pe grupe de vârstă rezultatele arată că aproximativ 16% din copii sub 6 ani, 19% din copii peste 10 și sub 14 ani, și 34% din copii peste 15 și sub 17 ani sunt consultați de părinți înainte de a pleca.

Autoritățile locale se confruntă cu lipsa resurselor umane și materiale necesare gestionării fenomenului. În mod implicit nici serviciile la nivel comunitar nu sunt dezvoltate iar acolo unde s-au dezvoltat servicii, pregătirea personalului și practicile acestuia sunt deficitare, ceea ce împiedică

dezvoltarea unor abilități necesare soluționării problemelor complexe comunitare.³

Un exemplu în acest sens ar fi cazul baiatului de 14 ani⁴, care s-a sinucis pentru ca mama sa urma sa plece la munca in Italia. In acest context se subliniaza rolul scolii de a ameliora situatia acestor adolescenti. Cu toate acestea, intr-o masura covarsitoare, scolile romanesti nu detin instrumentele esentiale de actiune. Daca un profesor observa ca un elev are probleme, el nu poate decat sa atentioneze psihologul scolar. Daca nu, ridica din umeri si problemele copilului se mentin sau, mai rau, se agraveaza.

Efecte la nivel relațional, educațional, psiho-afectiv

Privită din perspectivă sociologică, familia reprezintă agentul unei acțiuni pedagogice primare care „fixează” în individ habitusul primar de clasă, primele scheme de percepție, de gândire și de acțiune care vor funcționa ca fundament și principiu de selecție în procesul încorporării tuturor experiențelor ulterioare, astfel încât experiențele diferite trăite de un individ, se integrează în unitatea unei biografii sistematice care se organizează pornind de la situația originală de clasă, experimentată într-un tip determinat de structura familială.⁵ Unitatea familială este cea care suferă transformări multiple în cazul plecărilor în străinătate. Desigur, este necesar să discernem între migrațiile temporare și cele definitive, cele în care pleacă un singur membru al familiei și cele în care părinții aleg să plece împreună cu copiii. În fiecare dintre aceste situații avem de-a face atât cu avantaje cât și dezavantaje. Este un alt fenomen care a luat amploare și care poate avea, în timp, efecte dăunătoare asupra statului nostru, dat fiind numărul mare de migranți.

Convenția Europeană referitoare la statutul juridic al

lucrătorului migrant prevede dreptul la reîntregirea familiei în condițiile în care lucrătorul migrant își desfășoară activitatea pe teritoriul acelei țări în mod legal și dispun pentru familia sa de o locuință considerată normală pentru lucrătorii naționali din regiunea unde este angajat.⁶ Familiile, din ce în ce mai numeroase, care au trăit sau trăiesc experiența migrației la muncă în străinătate s-au confruntat cu probleme de o gravitate ridicată, materializate în decizii de divorț, micșorarea ratei natalității, încurajarea vieții libertine, reducerea numărului căsătoriilor, creșterea vârstei de întemeiere a familiilor. Pe de altă parte, deplasarea unuia dintre membrii familiei pentru o perioadă în străinătate poate să ducă la modificări de roluri și funcții în familie: cel care rămâne în țară preia funcția de cap de familie iar efortul membrilor familiei de a îndeplini sarcinile celui plecat este adesea resimțit negativ.⁷ Funcționalitatea optimă a sistemului familial este asigurată prin distribuirea și exercitarea corespunzătoare a rolurilor specifice la nivelul familiei. Prin plecarea la muncă în străinătate a unui membru al familiei se produce un dezechilibru la nivelul sistemului familial în planul exercitării rolurilor, iar disfuncția trebuie rezolvată printr-o redistribuție a sarcinilor specifice. Dacă plecarea unui membru al familiei aduce un plus în zona satisfacerii necesităților primare (hrană, îmbrăcăminte, condiții de locuire mai bune etc.) există posibilitatea unei pierderi în zona satisfacerii necesităților de ordin afectiv, iar, în acest caz, membrii sistemului familial cei mai afectați sunt copiii.⁸

Deseori, copiii care se simt părăsiți sunt personaje ale conflictelor, fie cu ceilalți copii, fie între generații, dacă sunt educați, chiar și temporar, de vârstnici, cum sunt bunicii. Foarte mulți dintre acești copii sunt violenți, retrași și introvertiți, cu rezultate scăzute la învățătură, iar toate acestea din cauza lipsei de atenție, atât de necesară la vârsta lor. Pentru toți aceștia este necesară o mai mare implicare, nu doar din partea cadrelor

didactice, ci și a celor în grija cărora sunt lăsați.

O consecință directă a migrației părinților este cea a privării copilului de afectivitatea parentală și de supravegherea necesară dezvoltării normale a acestuia. În condițiile plecării părinților pe perioade mai lungi și a rămânerii copiilor în grija unor persoane care nu au capacitatea și/sau competența de a oferi sprijinul emoțional și educativ aceste două consecințe pot produce la rândul lor efecte negative în ceea ce privește sănătatea și dezvoltarea psihică a copilului, implicarea în activități școlare și rezultatele acestora, angrenarea lor în comportamente deviante sau neconcordante cu vârsta copiilor și supunerea la exploatare sau abuzuri de altă natură.⁹

Studiile psihologice efectuate arată că lipsa unuia dintre părinți duce la deteriorarea imaginii de sine, adolescenții demonstrând o autopercepție lacunară, caracterizată prin predominarea eului fizic sau psihologic și, în multe cazuri – a celui filozofic, aceste rezultate denotând inacceptarea statutului social și dificultăți de integrare socială, precum și o autocunoaștere fragmentară, asociată unei tensiuni interne puternice.¹⁰

Privarea de afecțiune și supravegherea părintească îi face pe acești copii să devină vulnerabili în plan afectiv – motivational, riscând să abandoneze școala, începând să absenteze de la școală, devenind indisciplinați, diminuându-și performanțele la învățatură, suferind deviații de comportament, ori fiind atrași de alți tineri să comită fapte care nu corespund normelor aprobate de societate.

În consecință, această nouă generație, ai cărei părinți sunt plecați peste hotarele țării să le asigure o viață mai bună, economic, crește și se dezvoltă de una singură, fără modele parentale de urmat și cu comportamente deviante, pe care în timp, societatea, le va resimți din plin. Efectele la nivel relațional, educațional, psiho-afectiv, pe care le produce migrația

părinților asupra copiilor pot fi împărțite în două mari grupe și anume: efecte pozitive și efecte negative.¹¹ Astfel, efecte negative, pe care plecarea la muncă în străinătate le produce asupra copiilor sunt:

1. Apariția și dezvoltarea fenomenului de abuz asupra copilului; autoarea tezei de doctorat "Migrația părinților la muncă în străinătate și efectele ei asupra copiilor rămași în țară" subliniază faptul că plecarea părinților la muncă în străinătate și lăsarea copiilor în țară poate îmbrăca forma unui abuz asupra copilului, în funcție de situația dată. Subiect tabu pentru Romania deceniile trecute, astăzi fenomenul de abuz asupra copilului este o realitate recunoscută, puțin studiată și mai puțin susținută prin programe de prevenire și intervenție. Dacă la nivel internațional primele demersuri se făceau la începutul anilor 60, la nivel național prima cercetare s-a realizat în anul 1996, pentru ca în 2003 să fie incluse într-un raport oficial primele cazuri de abuz asupra copilului și abia la începutul anului 2005 să intre în vigoare Legea nr. 272 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, care definește conceptul de abuz asupra copilului astfel: „Prin abuz asupra copilului se înțelege orice acțiune voluntară a unei persoane care se află într-o relație de răspundere, încredere sau de autoritate față de acesta, prin care este periclitată viața, dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială, integritatea corporală, sănătatea fizică sau psihică a copilului”.¹² Astfel, conform cercetărilor efectuate și structurate în literatură de specialitate în cazurile copiilor victime ale abuzului/neglijării, diagnosticul este cel de sindrom de stres post-traumatic,¹³ recunoscut prin următoarea simptomatologie: - Anxietate generalizată; - Stare depresivă/depresie; - Amintiri obsesive; - Tulburări de ritm ale somnului; - Inhibiție cognitiv-comportamentală sau hiperexcitabilitate; - Comportament de evitare, negare; - Comportamente agresive. Pe termen lung, abuzul produce

modificări grave în structura personalității copilului, cu consecințe grave în timp, ce se regăsesc la adult într-un comportament cu dificultăți de adaptare și integrare socială. Aceste modificări sunt: - disfuncții în sfera sexuală (hipersexualitate, respingerea actului sexual sau tulburări în alegerea partenerului sexual, de tipul pedofiliei sau homosexualității); - perpetuarea comportamentului abuzator; - comportament autoagresiv (tendințe suicidare, comportament autodistructiv, consum exagerat de alcool sau substanțe psihoactive); - comportament agresiv față de alte persoane (agresivitate verbală sau acte violente propriu-zise); - tulburări în sfera afectivă (impulsivitate și violență; izolare socială; neîncredere în sine și în ceilalți; labilitate emoțională; autoculpabilizare; anxietate conjuncturală legată de persoane, situații și fapte care au caracterizat situația de abuz); - tulburări de relaționare, adaptare și integrare socială (dificultăți de adaptare profesională, incapacitate de constituire a unui cuplu stabil, neconflictual).

2. Neglijarea copilului. Plecarea la muncă în străinătate a părinților constituie în foarte multe situații, cazuri de neglijare gravă sau diverse forme de exploatare asociate formelor de abuz asupra copilului. Se pune problema modului în care copiii rămași în supravegherea altor persoane sunt îngrijiți și educați de aceștia. Există situații în care persoana de îngrijire neglijează copilul din toate punctele de vedere. Acest comportament vine în contradicție cu ceea ce oferă de obicei părinții copiilor lor (hrană, afecțiune, educație, îngrijire, ocrotire).¹⁴

3. Efecte juridice privind încălcarea unor drepturi fundamentale ale copilului. România a ratificat Convenția pe 28 septembrie 1990 prin Legea nr. 18/1990 și s-a inspirat din aceasta atunci când a elaborat Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului care a introdus în România o nouă viziune asupra copilăriei. Aceasta a refuzat să-i

vadă pe copii ca pe niște mini-cetățeni și a subliniat că drepturile copilului fac parte din categoria drepturilor omului. Spre deosebire de legislația anterioară, care conținea dispoziții doar pentru copiii aflați în dificultate și care aveau nevoie de măsuri de protecție, legislația actuală își extindea prevederile asupra tuturor copiilor (fie că trăiesc împreună cu părinții lor sau separat de aceștia; fie că au sau nu nevoi speciale de educație sau îngrijire medicală etc.), acoperind astfel majoritatea situațiilor în care se poate găsi un copil. Migrația părinților la muncă în străinătate produce și efecte juridice în ceea ce privește respectarea drepturilor copiilor care rămân în țară ducând în mod vizibil la încălcarea unor drepturi fundamentale ale acestora, drepturi prevăzute atât în acte internaționale amintite mai sus cât și în legislația autohtonă. Pe cele pe care le-am identificat le amintesc în continuare cu detalirea de rigoare:

- dreptul copilului de a crește alături de părinții săi;
- dreptul la educație;
- dreptul la un nivel de trai adecvat;
- dreptul la sănătate;
- dreptul copilului la odihnă și vacanță și protecție împotriva exploatării prin muncă;
- dreptul la protecție specială și asistență din partea statului.

4. Efecte psihologice: durere, anxietate, depresie, singurătatea copiilor și efectele separării de părinți (deprivarea maternă și paternă), sinuciderea. Migrația lasă urme adânci în dezvoltarea psiho-afectivă a copiilor. Copiii ai căror părinți sunt plecați în străinătate reprezintă un grup vulnerabil, aflat în situație de risc. Printre efectele negative amintim: durerea (reprezintă o reacție normală, interiorizată la pierdere; apare și atunci când are loc separarea părinților de copii, separarea de o persoană semnificativă, de pierderea poziției comunitare, a visurilor, a credinței, a limbii materne, a rudelor, a țării de origine; durerea presupune trăiri emoționale intense și variate: regret, neîncredere, disperare, singurătate, resentimente, dor, dragoste, apreciere, sentimentul lipsei de sens, iar pentru a fi

vindecată, durerea are nevoie de atenție)¹⁵, emotivitatea, timiditatea, teama, întârzieri în dezvoltarea psihică, depresie. Mai mult, potrivit cercetărilor efectuate în domeniu s-a stabilit că cei cu vârste peste zece ani suferă și de deviații comportamentale și se luptă deja cu dependența de alcool și de țigări. Cei mai expuși diferitelor riscuri sunt copiii care provin din familii în care mama este plecată la muncă în străinătate.¹⁶

5. Efecte sociale: devianța școlară, delincvența juvenilă. Principalele forme de manifestare a devianței școlare sunt: copiatul, fuga de la școală sau/și de acasă, absenteeismul școlar, abandonul școlar, vandalismul școlar, violența în școală, toxicomania. Delincvența juvenilă reprezintă este una dintre cele mai importante forme de devianță, un fenomen cu implicații negative atât pentru societate, cât și pentru destinul ulterior al tinerilor care cuprinde atât totalitatea delictelor (acte nepermise de lege și sancționate printr-o pedeapsă corecțională) și crimelor (violare a legii penale, dar și cele mai grave infracțiuni din încălcările aduse legii), incluzând astfel, în înțelesul ei criminalitatea (totalitatea faptelor criminale considerate într-o societate), cât și contravențiunile și chiar unele acte de încălcare a normelor morale (cerșetoria, vagabondajul, prostituția, actele săvârșite de minorii care nu răspund penal).¹⁷

Astfel, atunci când vorbim de profilul copiilor care provin din familii cu cel puțin unul dintre părinți plecați la muncă în afara țării, acesta este similar celui al copiilor care provin din familii monoparentale. Altfel spus, migrația, chiar și atunci când este temporară, are efecte pe termen lung asupra evoluției psiho-sociale a copiilor afectați de proces. Acestea depind în primul rând de durata migrației părinților, dar intensitatea lor nu poate fi măsurată sau evaluată atâta timp cât procesul nu s-a încheiat. Prin urmare, implicațiile negative ale migrației asupra generațiilor viitoare se vor vedea în timp, după câteva decenii și nu vor mai putea fi combătute.¹⁸

Cu privire la efectele pozitive ale plecării părinților în străinătate, sunt voci pro dar și foarte multe voci împotriva acestui fapt. Plecarea nu este văzută, în mod necesar, drept un fapt negativ, sumbru, date fiind condițiile aproape inexistente din România în a avea un nivel de trai decent și un serviciu onorabil, echitabil prin prisma veniturilor și a prețurilor. În cele mai multe cazuri migrația părinților determină o creștere a nivelului de trai al copilului rămas acasă. O parte din banii economisiți de părinți în procesul migrației este utilizată pentru educația copiilor. Confortul material pe care părinții se zbat să-l asigure copiilor prin plecarea la muncă în afara țării nu susține de unul singur balanța motivelor pro-plecare și nici nu asigură acestora nevoile cele mai importante.¹⁹

II. Programe regionale și programe locale în protecția și asistența copiilor cu părinți plecați în străinătate

Aspecte legislative și de intervenție

Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului (ANPDC) este preocupată încă din 2009 de instituirea unor reguli cu valoare juridică în privința identificării și monitorizării copiilor ai căror părinți sunt plecați pentru muncă în străinătate.²⁰ În momentul de față, monitorizarea și susținerea copiilor rămași acasă este, dacă nu inexistentă, cel puțin deficitară. Acest tip de serviciu nu este implementat pentru că nu există nicio cooperare interinstituțională la diferitele niveluri ale autorității publice, ceea ce generează lipsa de date reale pentru evaluarea situațiilor acestei categorii de copii.²¹

În ceea ce privește fenomenul copiilor cu părinți plecați în străinătate, s-a emis legea 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, publicată în Monitorul Oficial al României și republicată în 2014, care cuprinde o întreagă secțiune numită "Secțiunea 4 - Protecția copilului cu părinți plecați la munca în străinătate". Astfel, în articolul 104 se precizează condițiile de notificare a plecării în străinătate, de către părinte: "(1) Părintele care exercită singur autoritatea părintească sau la care locuiește copilul, care urmează să plece la munca în străinătate, are obligația de a notifica această intenție serviciului public de asistență socială de la domiciliu, cu minimum 40 de zile înainte de a părăsi țara.

(2) Notificarea va conține, în mod obligatoriu, desemnarea persoanei care se ocupa de întreținerea copilului pe perioada absenței părinților sau tutorelui, după caz". Articolul 105 descrie cerințele pe care trebuie să le îndeplinească persoana desemnată conform art. 104 alin. (2), precum și sprijinul oferit acelei persoane de către autoritățile statului:

”(1) Persoana desemnata conform art. 104 alin. (2) trebuie sa faca parte din familia extinsa, sa aiba minimum 18 ani si sa indeplineasca conditiile materiale si garantiile morale necesare cresterii si ingrijirii unui copil.

(2) Serviciile publice de asistenta sociala organizate la nivelul municipiilor, oraselor, comunelor asigura persoanelor desemnate consiliere si informare cu privire la raspunderea pentru cresterea si asigurarea dezvoltarii copilului pe o perioada de 6 luni.

(3) Instanta va dispune delegarea temporara a autoritatii parintesti cu privire la persoana copilului, pe durata lipsei parintilor, dar nu mai mult de un an, catre persoana desemnata potrivit art. 104 alin. (3).

(4) Acordul persoanei careia urmeaza sa-i fie delegata autoritatea parinteasca se exprima de catre aceasta personal, in fata instantei.

(8) Pentru situatia prevazuta la alin. (2), dupa ce instanta hotaraste delegarea drepturilor parintesti, persoana in sarcina careia cad ingrijirea si cresterea copilului trebuie sa urmeze, obligatoriu, un program de consiliere, pentru a preveni situatii de conflict, neadaptare sau neglijenta in realtia cu minorul.”

Art. 106 din legea 272/2004 face referire la campanii de informare a părinților care intenționează să plece la munca in strainatate, însă se menționează caracterul opțional al acestor campanii: ”Autoritatile administratiei publice locale, prin intermediul serviciilor de asistenta sociala, pot initia, in limita prevederilor bugetului de stat sau ale bugetelor locale si in limita bugetelor de venituri si cheltuieli prevazute cu aceasta destinatie, campanii de informare a parintilor, in vederea:

- a) constientizarii de catre parinti a riscurilor asumate prin plecarea lor la munca in strainatate;
- b) informarii parintilor cu privire la obligatiile ce le revin in situatia in care intentioneaza sa plece in strainatate”.²²

În anul 2006 însă, prin Ordinul nr. 219 privind activitățile de identificare, intervenție și monitorizare a copiilor care sunt lipsiți de îngrijirea părinților pe perioada în care aceștia se află la muncă în străinătate, emis de către secretarul de stat al Autorității Naționale pentru Protecția Copilului, este menționată obligativitatea serviciilor publice de asistență socială organizate la nivelul municipiilor/orașelor/ comunelor/ sectoarelor capitalei, denumite generic SPAS, de a efectua următoarele activități în ceea ce privește intervenția și monitorizarea copiilor cu părinți plecați în străinătate:

Identificarea cazurilor de copii ai căror părinți se află la muncă în străinătate. Aceasta se poate face prin autosesizare cu ocazia intervențiilor pe alte tipuri de cazuri, prin referirea de astfel de cazuri de către alte instituții sau autorități cu atribuții în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului cum ar fi: inspectorate școlare, spitale, poliția de proximitate, fundații sau asociații de profil sau prin sesizările/petițiile adresate către toți cei care cunosc astfel de cazuri sau au astfel de copii în îngrijire;

Întocmirea de către SPAS a Raportului de Evaluare Inițială denumit generic REI;

Întocmirea de către SPAS a Planului de Servicii denumit generic PS;

Acordarea serviciilor de consiliere și suport familiei/persoanei la care se află în întreținere și îngrijire copilul;

Sesizarea DGASPC de către SPAS cu privire la identificarea cazului în vederea instituirii unei măsuri de protecție specială pentru copil;

DGASPC-ul propune instituirea măsurii de protecție pentru copil (dacă este cazul) fie Comisiei pentru Protecția Copilului, fie instanței judecătorești, având în vedere propunerea SPAS-ului;

Instituirea măsurii de protecție specială (de

-către Comisia de Protecție a Copilului sau de către instanță);

Întocmirea Planului Individualizat de Protecție de către DGASPC care va avea ca obiectiv asigurarea pentru copil a unor condiții care să-i permită dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală și socială și având ca finalitate reintegrarea în familia de origine;

Monitorizarea de către DGASPC a modului de îngrijire acordat copilului pe perioada măsurii de protecție;

Comunicarea de către DGASPC, SPAS-ului care a sesizat cazul, a datei la care s-a instituit măsura de protecție specială, tipul acesteia și reprezentantul legal al copilului pe perioada măsurii de protecție;

Reevaluarea situației acestor copii la fiecare trei luni;

Transmiterea către DGASPC a situației centralizate pe plan local de către SPAS a cazurilor copiilor ai căror părinți se află la muncă în străinătate;

SPAS asigură acțiuni de informare referitoare la posibilitățile legale de care pot dispune părinții care pleacă la muncă în străinătate, în vederea asigurării protecției fizice și juridice a copiilor care urmează să rămână în țară.

Astfel, Ordinul nr. 219/2006 obligă persoanele în grija cărora au rămas copiii să le asigure creșterea, îngrijirea și educarea pe întreaga perioadă cât părinții sunt plecați în străinătate și să colaboreze periodic cu specialiștii competenți pentru o bună monitorizare și evaluare a situației lor. Prin acest ordin părinții sunt obligați să notifice SPAS intenția de a pleca la muncă în străinătate și de a lăsa copiii în grija unei persoane responsabile.

Cea mai recentă și vastă măsură luată cu privire la fenomenul copiilor cu părinți plecați în străinătate, la nivel național, este Hotărârea Guvernului nr. 691/2015 pentru aprobarea Procedurii de monitorizare a modului de creștere și îngrijire a copilului cu părinți plecați la muncă în străinătate și a

serviciilor de care acestia pot beneficia, precum si pentru aprobarea Metodologiei de lucru privind colaborarea dintre directiile generale de asistenta sociala si protectia copilului si serviciile publice de asistenta sociala si a modelului standard al documentelor elaborate de catre acestea, care a aparut in Monitorul Oficial, Partea I, nr. 663 din 1 septembrie și a intrat în vigoare cu această dată.

Proiectul de hotărâre reglementează, în primul rând, modalitățile prin care unitățile școlare și serviciile publice de asistență socială trebuie să colaboreze în sprijinul acestei categorii de copii. Potrivit actului normativ, serviciul public de asistență socială va solicita școlilor, în ultimul trimestru al fiecărui an, informații cu privire la copiii:

- cu un singur părinte plecat în străinătate;
- cu ambii părinți plecați în străinătate;
- cu părintele unic susținător plecat în străinătate;
- reveniți în țară după o experiență de migrație de cel puțin 12 luni.

Unitățile școlare au obligația să transmită listele nominale cu toți copiii aflați în aceste situații, în cel mult 15 zile de la solicitare. Acestea vor cuprinde, de asemenea, datele personale și adresele de domiciliu ale copiilor și ale familiilor acestora.

După primirea datelor, serviciul de asistență socială are obligația de a se deplasa la domiciliul copilului și de a verifica dacă părintele plecat în străinătate a notificat, conform legii, plecarea sa, precum și desemnarea unei persoane eligibile pentru îngrijirea copilului.

Pentru a fi eligibilă, o persoană trebuie:

- să fie majoră;
- să facă parte din familia extinsă;
- să îndeplinească toate condițiile materiale și morale necesare creșterii și îngrijirii unui copil;

să furnizeze datele de contact ale părinților plecați în străinătate și să facă dovada menținerii legăturilor cu aceștia.

Vizite la domiciliu

În primele 6 luni de la nominalizarea persoanei care are grijă de copil, serviciu public de asistență socială va vizita o dată la două luni domiciliul persoanelor desemnate, în vederea informării și consilierii acestora.

Ulterior, vizitele vor fi realizate semestrial.

Urmărirea situației școlare

Potrivit actului normativ, asistenții sociali vor urmări randamentul școlar al copilului și, în cazul scăderii acestuia, îl vor informa în scris pe învățător sau diriginte care are obligația de a solicita sprijinul consilierului școlar.

Mai mult, învățătorului sau dirigintelui copilului are obligația de a solicita sprijinul consilierilor școlari din cadrul centrului județean de resurse și asistență educațională și, în cazul în care, în termen de trei luni de la înscrierea la școală, situația școlară și integrarea în mediul școlar nu se îmbunătățesc.

În plus, reprezentantul serviciului public de asistență socială va solicita sprijinul unui psiholog sau al direcției generale de asistență socială și protecția copilului atunci când există suspiciuni de afectare a stării emoționale a copilului.

Riscul separării de familie

De asemenea, prin noile modificări legislative se are în vedere identificarea copiilor care se află în situații de risc de separare de familie. Aceste situații de risc vor fi identificate de către angajații serviciului public de asistență socială ca urmare a vizitei la domiciliul în care locuiește copilul, pe baza unor criterii ce au în vedere informații privind:

gospodăria;
familia și situația economică a acesteia;
membrii familiei și persoana care îngrijește copilul/copiii,
practicile parentale și sănătatea copilului, precum și dezvoltarea sa în funcție de segmentul de vârstă în care se află;
educația și bunăstarea copilului; locuință.

În urma analizei situațiilor de risc se va stabili frecvența vizitelor din partea reprezentantului social, după cum urmează:

mai puțin de 5 situații de risc – vizite anuale;
între 6 și 10 situații de risc – vizite semestriale;
de la 10 situații de risc – vizite trimestriale.

În urma vizitelor, reprezentantul serviciului public de asistență socială va întocmi un raport ce va fi adus la cunoștință atât familiei, cât și persoanei care îngrijește copilul, raport ce va conține informații cu privire la performanțele școlare, starea fizică a copilului, grupul de prieteni și anturajul acestuia.

În cazul în care, în urma evaluării, se constată că există suspiciuni de afectare a stării emoționale a copilului, situația școlară și integrarea acestuia în mediul școlar nu se îmbunătățesc, starea sa de sănătate este degradată sau este constatată afilierea copilului la grupuri cu un comportament infracțional, reprezentantul social are obligația de a solicita în scris sprijinul serviciilor de specialitate, în conformitate cu problemele remarcate.

În cazul identificării unor semne de abuz/neglijență /exploatare, va fi contactată direcția generală de asistență socială și protecția copilului pentru inițierea procedurilor prevăzute de lege.

Executivul precizează ca, potrivit datelor centralizate la nivel național, în evidențele autorităților administrației publice locale se aflau, la 30 septembrie 2014, aproximativ 83.000 de copii cu cel puțin un părinte plecat în străinătate.²³

III. Servicii suport pentru copii cu părinți plecați în străinătate

În ceea ce privește serviciile suport pentru copiii cu părinți plecați în străinătate, s-au dezvoltat la nivel național câteva proiecte al căror scop principal este integrarea în sistemul educațional și susținerea acestor copii, pentru a nu abandona școala, dar nu numai. Așa cum subliniază drd. Adrian Lupu, "eventualitatea existenței (sau posibilitatea de activare a ...) unei rețele de suport la nivelul familiei lărgite sau la nivel comunitar – reprezintă un element important în rezolvarea problemelor pe care le reclamă redistribuirea rolurilor în familiile de migranți întrucât imaginea sau „situarea în rețea” a relațiilor dintre oameni permite conceperea unei strategii în vederea alocării resurselor materiale pentru rezolvarea problemelor, atât pentru membrii sistemului familial, cât și (mai ales) pentru o intervenție profesională specializată”.²⁴ În cele ce urmează, sunt menționate și descrise pe scurt proiecte, prin care se oferă servicii suport pentru copiii cu părinți plecați în străinătate, în ordinea cronologică a implementării lor:

În luna august 2010, Fundația Copiii Noștri, în parteneriat cu Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, Asociația Comunelor din România și organizația "Paideia" din Bulgaria au inițiat proiectul "Centre de Resurse și Sprijin în Educație" (CRSE -ID: 63574), cu o durată de 3 ani. Scopul proiectului a fost atât susținerea accesului la educație al copiilor din categorii sociale dezavantajate, cât și informarea și formarea non-formală a părinților acestora, cu privire la folosirea unor alternative educaționale, în familie, încurajarea școlarizării copiilor lor, prevenirea abandonului școlar timpuriu și creșterea șanselor de a se integra pe piața muncii, atunci când vor atinge vârsta adultă.

Astfel, beneficiarii proiectului au fost: - copii

preșcolari și școlari mici expuși riscului de abandon școlar sau de părăsire timpurie a școlii, neintegrați în nicio formă de educație; - copii din zone dezavantajate socio – economic, din mediul rural, aflați în abandon școlar și familiile acestora.

În cadrul acestui proiect a fost prevăzută organizarea, în mediul rural, a 20 de Centre de Resurse și Sprijin în Educație și a tot atâtea ludoteci, pe lângă CRSE, în care procesul ludic va susține elementele de educație și integrare socială. Activitățile prevăzute în aceste centre puteau fi organizate în grădinițe sau școli, de cele mai multe ori după terminarea programului. Ele s-au adresat unui număr de 1260 de copii în situații de risc, dintre care 50% din grădiniță și 50% din școala primară (copii săraci, copii din familii monoparentale, copii cu părinți plecați în străinătate, lăsați fără supraveghere, copii din familii unde violența este prezentă etc). De asemenea, cel puțin 30 % din beneficiarii serviciilor oferite de CRSE vor fi copii și părinți de etnie roma (cca 380 copii), care prin acces la serviciile CRSE vor avea mai multe șanse de integrare socială și profesională și aproximativ 250 de copii (20%) din familii monoparentale sau copii semiabandonați de părinți ca urmare a plecării în străinătate vor beneficia de serviciile complexe oferite de CRSE. Totodată, ca urmare a asistenței primite, cel puțin 79 % (respectiv 1000 din totalul de 1260) dintre copiii beneficiari vor continua să frecventeze/vor fi integrați în grădiniță/școală. Prin integrarea școlară și socială beneficiarii vor reuși să-și însușească cunoștințe de bază necesare, corespunzătoare vârstei care să le permită integrarea în condiții optime în învățământ, precum și un comportament social adecvat. Toți copiii din grupul țintă vor avea acces la servicii sociale și educaționale pentru prevenirea și combaterea analfabetismului și a abandonului școlar, respectiv de: sprijin în efectuarea temelor, activități recreative, programe sociale de sprijin (gustări în zilele în care vin în centru, rechizite și hăinuțe etc).

De asemenea, aproximativ 1000 de părinți vor beneficia de existența unei resurse suplimentare în comunitate, prin intermediul căreia vor avea acces la servicii gratuite, vor primi materiale informative și vor beneficia de cursuri de educație parentală, vor învăța să comunice mai bine cu copiii, vor cunoaște consecințele abandonului școlar și ale violenței în familie, vor cunoaște alternative la metodele educaționale tradiționale bazate pe abuz și violență etc. Tot în cadrul proiectului, un curs de dezvoltare a abilităților emoționale va fi inițiat și derulat, prin Casa Corpului Didactic, pentru personalul didactic din grădiniță/școală.²⁵

Un alt cadru care vizează oferirea de servicii suport pentru copii cu părinți plecați în străinătate este reprezentat de Ordinul 219 din 15 iunie 2006 privind activitățile de identificare, intervenție și monitorizare a copiilor care sunt lipsiți de îngrijirea părinților pe perioada în care aceștia se află la muncă în străinătate. Astfel, la art. 4 alin. 2 prevede că planul de servicii pentru copil va conține în mod obligatoriu modalitățile de menținere a relațiilor personale ale copilului cu părinții precum și tipul de servicii de consiliere psihologică de care va beneficia copilul. Indiferent dacă consilierea psihologică de care va beneficia copilul va fi realizată individual sau în grup următoarele abordări pot ajuta copilul să se adapteze și să traverseze perioada de singurătate: Consilierea suportivă - prin intermediul abilităților de comunicare (sintetizarea, reflectarea, comunicarea non-verbală) și empatiei, consilierul poate susține copilul pentru a face față impactului pe care îl are asupra sa plecarea părinților la muncă în străinătate. Consilierii trebuie să le explice copiilor că părinții sunt plecați pentru o anumită perioadă determinată de timp și se vor reîntoarce. Aceștia trebuie să încurajeze și să susțină comunicarea copiilor cu părinții, în funcție de nivelul de dezvoltare a copilului, posibilități prin scrisori (inclusiv desene pentru părinți),

telefonice sau prin e-mail.²⁶ În situația în care copiii traversează reacția de adaptare caracterizată prin îngrijorare, anxietate, depresie, concentrare deficitară, iritabilitate și comportament agresiv, consilierii trebuie să se axeze în mod special pe sprijinirea copiilor în exprimarea emoțiilor și sentimentelor față de părinți, față de probleme și conflictele pe care le au în viața de zi cu zi.

Copilul trebuie încurajat și, dacă este necesar, asistat în contruirea strategiilor de adaptare și în schimbarea reacțiilor de adaptare destructive. Consilierea pe tema rezolvării de probleme: faptul că părinții sunt plecați la muncă în străinătate nu poate fi schimbat în timpul consilierii, însă consecințele pe care le are plecarea părinților asupra copiilor pot fi abordate în consiliere. Aceste consecințe pot tulbura activitatea zilnică a copilului. Discuțiile despre prieteni, despre influențele pozitive și negative ale prietenilor, despre avantajele educației, despre responsabilități pot ajuta copilul să traverseze fără riscuri prea mari această perioadă. Prevenirea abuzului, exploatarea sexuală, prin muncă și a traficului de copii trebuie să fie teme de consiliere pentru copiii care sunt lipsiți de îngrijirea părinților pe perioada în care aceștia sunt plecați la muncă în străinătate.

Obiectivul principal al procesului de consiliere a acestor copii este ca aceștia să fie capabili să traverseze perioada de absență a părinților și să revină la sentimentul de securitate din relația copil-părinte.

Tipul de servicii de consiliere psihologică de care poate beneficia copilul va fi ales în funcție de tipul de problemă și nivelul de dezvoltare și înțelegere a copilului.

Pentru preșcolari și școlarii mici se pot folosi tehnici ce implică jocul: cărți de colorat, povești terapeutice, desene, colaje, călătoria imaginară etc.), în timp ce pentru preadolescenți și adolescenți sunt recomandate tehnicile ce presupun discuția și expunerea.²⁷

Cel mai recent, în desfășurare, este proiectul „Protectie si educatie pentru copiii afectati de migratia pentru muncă în străinătate, prin centre de zi”, care urmărește reducerea impactului negativ al migrației economice a părinților asupra copiilor rămași acasă prin: oferirea de servicii pentru 1.280 de copii si 720 de părinți sau persoane în grija cărora au rămas copiii, în 16 centre de zi, crearea unei linii telefonice Help-Line pentru a oferi consiliere copiilor si persoanelor în grija cărora au rămas acestia si pentru a-i îndruma către diverse servicii, dar si oferirea de suport pentru aplicarea legislatiei, identificarea, îndrumarea si oferirea de servicii pentru copii, prin intermediul unui grup national si a unor grupuri locale de lucru.

Cresterea nivelului de constientizare asupra liniei telefonice Help-Line, migrației ilegale si obligatiilor legale ale părinților în ceea ce priveste migratia pentru muncă, prin intermediul unei platforme online, a unor campanii si evenimente locale si nationale sunt alte obiective ale proiectului. Proiectul se desfășoară în perioada 1 ianuarie 2015 – 30 septembrie 2017. Valoarea finanțării oferite de Velux Foundations este de 1.333.333 Euro, iar valoarea totală a proiectului, fără TVA, este de 1.358.983 euro.

Parteneri în acest proiect sunt Autoritatea Națională pentru Protectia Drepturilor Copilului si Adoptie, Directii Generale de Asistentă Socială si Protectia Copilului, Inspectorate Scolare Judetene si scoli generale din Bucuresti si din judetele vizate.²⁸

NOTE

1. Fundația Copiii Noștri, Proiectul: "Centre de Resurse și Sprijin în Educație (CRSE)", BUCUREȘTI, 2010, p. 4
2. UNICEF&AAS Studiul National SA, Reprezentanța UNICEF România – Buzău, Alpha MDN, 2008, p. 3.
3. UNICEF&AAS Studiul National SA, Reprezentanța UNICEF România – Buzău, Alpha MDN, 2008, p. 3.
4. Cuvântul liber, 2006, p. 4
5. Daniela Petronela Feraru, Costurile sociale ale migrației externe din România, Editura Lumen, Iași, 2007, p. 47.
6. Tereza Bulai, Fenomenul migrației și criza familială, Editura Lumen, Iași, 2006, p. 45.
7. Maria Pescaru, Consecințele migrației familiei contemporane asupra creșterii și educării copiilor, Conferința Internațională a Societății Sociologilor din România- Reconstituind Socialul. Riscuri și solidarități noi, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea "Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca, 2-4 decembrie 2010.
8. Organizația Internațională pentru Migrație, Migrația și efectele ei în plan familial, prep. Drd. Adrian Lupu, Importanța redistribuirii rolurilor în familiile de migranți, suport de curs adresat participanților la proiectul Migrația și traficul minorilor neînsoțiți: măsuri urgente pentru minorii aflați în situație de vulnerabilitate extremă, p. 45.
9. Fundația Soros România, Efectele migrației: copiii rămași acasă, 2007, p. 13
10. Doina-Elena Tomoila și Simona Maravela, "Sustinerea elevilor cu parinti migranti", WordPress.com site
11. Vilcu Claudia Mihaela, Teza de doctorat: Migrația părinților la muncă în străinătate și efectele ei asupra copiilor rămași în țară, Universitatea Din Craiova Facultatea De Drept Și Științe Sociale, Craiova, 2015, p. 17
12. Art. 89, alin. 1 din Legea 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului.
13. În anul 1980, prin includerea în manualul DSM-III (revizuit în 1987), s-a recunoscut sindromul de stres posttraumatic (Post Traumatic Stres Disorder- PTSD) ca fiind o categorie aparte de diagnostic "oficial", aplicată copiilor care au suferit experiențe traumatice.
14. Vilcu Claudia Mihaela, Teza de doctorat: Migrația părinților la muncă în străinătate și efectele ei asupra copiilor rămași în țară, Universitatea Din Craiova Facultatea De Drept Și Științe Sociale, Craiova, 2015, p. 18
15. Tereza Bulai, Fenomenul migrației și criza familială,

Editura Lumen, Iași, 2006, p. 57

16. Ionel Stoica, Tentația migrației. Necesitate și oportunitate într-o lume globalizată, Editura Militară, București, 2011, p. 234

17. Vilcu Claudia Mihaela, Teza de doctorat: Migrația părinților la muncă în străinătate și efectele ei asupra copiilor rămași în țară, Universitatea Din Craiova Facultatea De Drept Și Științe Sociale, Craiova, 2015, p. 25

18. Ionel Stoica, Tentația migrației. Necesitate și oportunitate într-o lume globalizată, Editura Militară, București, 2011, p. 234

19. Vilcu Claudia Mihaela, op.cit., p. 28.

20. Universul Familiei, "Copiii cu părinți plecați la muncă în străinătate au primit cadou de la Senat o lege", 30 iunie 2009

<http://www.universulfamiliei.com/juridic-f68/lege-pt-copii-cu-parintii-plecati-in-strainatate-t1109.htm>, accesat la 13 aprilie 2010

21. Fundația Soros România, Al patrulea val: Migrația creierelor pe ruta România-Occident, București, august 2011.

22. Legea 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată 2014

23. HotNews.ro, august 2015

24. Organizația Internațională pentru Migrație, Migrația și efectele ei în plan familial, prep. Drd. Adrian Lupu, Importanța redistribuirii rolurilor în familiile de migranți, suport de curs adresat participanților la proiectul Migrația și traficul minorilor neînsoțiți: măsuri urgente pentru minorii aflați în situație de vulnerabilitate extremă, p. 52

25. Fundația Copiii Noștri, Proiectul: "Centre de Resurse și Sprijin în Educație (CRSE)", BUCUREȘTI, 2010, p. 6

26. Organizația Internațională pentru Migrație, Migrația și efectele ei în plan familial, psiholog Cătălin Luca, Cadrul Legislativ Privind Problematika Copiilor Care Sunt Lipsiți De Îngrijirea Părinților Pe Perioada În Care Aceștia Se Află La Muncă În Străinătate, suport de curs adresat participanților la proiectul Migrația și traficul minorilor neînsoțiți: măsuri urgente pentru minorii aflați în situație de vulnerabilitate extremă, p. 58

27. Organizația Internațională pentru Migrație, Migrația și efectele ei în plan familial, psiholog Cătălin Luca, Cadrul Legislativ Privind Problematika Copiilor Care Sunt Lipsiți De Îngrijirea Părinților Pe Perioada În Care Aceștia Se Află La Muncă În Străinătate, suport de curs adresat participanților la proiectul Migrația și traficul minorilor neînsoțiți: măsuri urgente pentru minorii aflați în situație de vulnerabilitate extremă, p. 59

28. Mihaela Zarnescu, Salvati Copiii si VELUX FOUNDATIONS sprijină copiii cu părinți plecați la muncă în străinătate, Monitorul de Vaslui, iunie 2015